

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta  
Katedra českého jazyka a literatury

## **Lexikální germanismy ve slovní zásobě středoškoláků**

Bakalářská práce

Autor: Anna Kábrtová  
Studijní program: B0114A090005 Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání  
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání  
Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání  
Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.  
Oponent práce: Mgr. Hana Goláňová, Ph.D.



## Zadání bakalářské práce

<b>Autor:</b>	<b>Anna Kábrtová</b>
Studium:	P20P0307
Studijní program:	B0114A090005 Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání
<b>Název bakalářské práce:</b>	<b>Lexikální germanismy ve slovní zásobě středoškoláků</b>
Název bakalářské práce AJ:	Lexical Germanisms in the vocabulary of secondary school students

### Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tématem bakalářské práce je uplatnění lexikálních germanismů v současné češtině, zejména v komunikaci nejmladší generace. Obsahem teoretické části práce je funkční charakteristika vybraných germanismů a popis jejich lexikálního i stylového významu. Podstatou praktické části práce je výzkum pasivní znalosti a aktivního užívání lexikálních germanismů u dnešních středoškoláků.

MAREŠ, Petr. O tzv. germanismech v češtině. In: *Přednášky z XLIII. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: SPN, 2000, s. 57–64. ISBN 80-85899-89-2.

NEWERKLA, Stefan Michael: *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH. 2011. ISBN 978-3-631-61026-8.

SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2459-4.

TÖLGYESI, Tamás. *Lexikální germanismy v dnešní češtině*. Studie kontaktovélingvistická. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2009. ISBN 978-963-9206-90-8.

TÖLGYESI, Tamás. Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině na základě dat z korpusu ORAL2006. In: *Čeština v mluveném korpusu*. Praha: NLN, 2008, 243–248. ISBN 978-80-7106-982-9.

Zadávací pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,  
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Hana Goláňová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.11.2021

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci Lexikální germanismy ve slovní zásobě středoškoláků vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 21. 6. 2023

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že bakalářská závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 21. 6. 2023

Podpis studenta: .....

## **Poděkování**

Děkuji paní PhDr. Janě Bílkové, Ph.D., za odborné vedení a za cenné rady, které mi poskytla při zpracování tématu bakalářské práce. Poděkování patří i všem respondentům za jejich přínos pro výzkumnou část této bakalářské práce.

## **Anotace**

KÁBRTOVÁ, Anna. *Lexikální germanismy ve slovní zásobě středoškoláků*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 52 s. Bakalářská závěrečná práce.

Tématem bakalářské práce je uplatnění lexikálních germanismů v současné češtině, zejména v komunikaci nejmladší generace. Obsahem teoretické části práce je v první části vymezení vybraných termínů, se kterými se v textu pracuje. Po objasnění vybraných termínů se práce přesouvá k nastínění historického vývoje německých slov v češtině. Následně autorka vymezuje germanismy z pohledu adaptace německých výpůjček v češtině. Je nastíněna adaptace fonetická, morfologická a lexikální. Tato část práce se rovněž věnuje funkční charakteristice vybraných germanismů a popisu jejich lexikálního i stylového významu. Podstatou praktické části práce je výzkum pasivní znalosti a aktivního užívání lexikálních germanismů u dnešních středoškoláků. Do výzkumné části práce se zapojilo 102 respondentů ve věku 15 až 20 let. Data byla sbírána pomocí online dotazníku prostřednictvím Google Formuláře. Cílem této práce bylo zjistit, zda jsou vybrané germanismy součástí slovní zásoby středoškoláků – zda respondenti germanismy aktivně používají v běžné komunikaci, či jsou germanismy alespoň součástí jejich pasivní slovní zásoby. Výsledky dotazníku ukazují očekávanou pasivní znalost germanismů u mladší generace, a dokonce aktivní používání více germanismů, než se předpokládalo. Germanismy výrazně obohatily českou slovní zásobu a mnoho německých přejímek se stalo součástí běžné komunikace mladé generace, generace středoškoláků.

**Klíčová slova:** germanismus, přejaté slovo, slovní zásoba, středoškoláci

## **Annotation**

KÁBRTOVÁ, Anna. *Lexical Germanisms in the vocabulary of secondary school students*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 52 pp. Bachelor Degree Thesis.

The topic of the bachelor's thesis is the application of lexical Germanisms in contemporary Czech, especially in the communication of the youngest generation. The content of the first part of the theoretical part of this work is the definition of selected terms which are used in the text. After clarifying the selected terms, the work continues to outline the historical development of German words in the Czech language. Subsequently, the author defines Germanisms from the perspective of adapting German loanwords in Czech. Phonetic, morphological, and lexical adaptation is outlined. This part of the thesis also deals with the functional characteristics of selected Germanisms, and the description of their lexical and stylistic meaning. The essence of the practical part of the work is the research of the passive knowledge and active usage of lexical Germanisms among today's secondary school students. 102 respondents between the age of 15 and 20 participated in the research part of this bachelor thesis. Data were collected by using an online questionnaire via Google Forms. The aim of this work is to find out whether selected Germanisms create a part of secondary school students' vocabulary – whether the respondents actively use Germanisms in their everyday communication, or whether Germanisms are at least a part of their passive vocabulary. The results of the questionnaire show the expected passive knowledge of Germanisms among the young generation and even the active usage of more Germanisms than estimated. Germanisms significantly enriched the Czech vocabulary and a lot of German words became a part of the normal communication of the young generation, the generation of secondary school students.

Keywords: Germanism, loanword, vocabulary, secondary school students

## OBSAH

1	Úvod.....	11
2	Teoretická část .....	14
2.1	Vymezení vybraných termínů .....	14
2.1.1	Germanismus.....	14
2.1.2	Přejaté slovo/výpůjčka .....	14
2.1.3	Internacionalismus .....	15
2.2	Historický vývoj německých slov v češtině .....	16
2.2.1	Purismus .....	18
2.3	Vymezení germanismů .....	19
2.4	Adaptace německých výpůjček v češtině .....	21
2.4.1	Fonetická adaptace .....	21
2.4.2	Morfologická adaptace .....	22
2.4.3	Lexikální adaptace.....	22
2.5	Funkční charakteristika vybraných germanismů .....	23
2.5.1	SYN2020 .....	23
2.5.2	Lexikální a stylový význam vybraných germanismů.....	24
2.5.2.1	Lexikální charakteristika.....	24
2.5.2.2	Stylistická charakteristika .....	25
3	Praktická část .....	27
3.1	Hypotéza.....	27
3.2	Terénní výzkum v letech 2004 a 2007 – Tamás Tölgyesi .....	28
3.3	Dotazník.....	29
3.3.1	Popis.....	29
3.3.2	Charakteristika respondentů dotazníku .....	29
3.4	Výsledky dotazníku .....	31
3.5	Vyhodnocení praktické části .....	37



4	Závěr .....	40
5	Seznam germanismů .....	42
6	Zdroje .....	43
7	Seznam použité literatury.....	43
8	Seznam grafů .....	45
9	Seznam příloh .....	I
9.1	Příloha A – Dotazník .....	I

## **Seznam použitých zkratek**

aj.	a jiné
běž	slovo typické pro běžný hovor obecné češtiny i spisovné češtiny
et al.	a jiní
např.	například
ob	slovo typické pro obecnou češtinu
popř.	popřípadě
rozš. vyd.	rozšířené vydání
s.	stránka
tj.	to jest
tzv.	takzvaný

## **Seznam použitých značek**

[...]	fonetický přepis
/.../	fonologický přepis

# 1 Úvod

Tématem této bakalářské práce jsou lexikální germanismy ve slovní zásobě středoškoláků. Lexikálním germanismům je zde věnována pozornost z pohledu lingvistického a historického. Poté je pozornost soustředěna na praktické užívání vybraných germanismů v běžné komunikaci nejmladší generace.

Téma bakalářské práce jsem si zvolila proto, že se v mém okolí velice často a hojně setkávám s využíváním lexikálních germanismů v běžné komunikaci osob z různých generačních okruhů. Germanismy jsou tedy, dle mé zkušenosti, součástí slovní zásoby generace starší i mladší. Velice mě zaujalo, jak sebejistě lidé okolo mě germanismy používají, aniž by si uvědomovali, že se jedná o slova či slovní spojení do češtiny přejatá z cizího jazyka. Jelikož jsme v minulosti byli v blízkém kontaktu s našimi německými sousedy, mnoho výrazů jsme převzali právě z němčiny.

Mně osobně je řada germanismů velice blízká, protože mým druhým oborem je německý jazyk, germanismy tak zařazuji do svého mluveného i psaného projevu velice často. Otázka je, zda je bude znát i generace mladší, ovlivněná v dnešní době zejména a ve velké míře angličtinou.

Ve své práci se zaměřuji jen na vybrané lexikální germanismy, které jsem čerpala ze seznamu uveřejněného v přílohové části knihy *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014). Její autoři nepracují pouze s germanismy, ale soustředí svou pozornost na slova v češtině typická pro běžný hovor. Svůj výběr jsem zúžila na germanismy zejména substandardní, tedy nespisovné, z velké části typické pro obecnou češtinu. Ve své práci se nevěnuji slovům zastarávajícím a zastaralým. Z výše zmíněného seznamu jsem vybrala dvacet lexikálních germanismů s nejvyšší frekvencí v korpusu SYN2020. S nimi v tomto textu pracuji.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části je nejprve nastíněno vymezení vybraných termínů – *germanismus*, *přejaté slovo/výpůjčka* a *internacionalismus*. Jelikož je s nimi v práci hojně pracováno, je důležité tyto termíny definovat dle vybraného slovníku a zmínit i pohled vybraných jazykovědců, kteří se touto problematikou zabývali v minulosti. Vzhledem k těsné blízkosti českých a německy mluvících zemí je z historického hlediska patrný silný vliv němčiny na slovní zásobu češtiny. Zejména díky německým dialektům sousedních příhraničních oblastí, jako např. Rakouska, Saska, Bavorska, docházelo v češtině k velkému vlivu němčiny. Z tohoto důvodu se další část práce věnuje historickému vývoji německých slov v češtině. Počešťování německých slov bylo v minulosti velice běžné, zejména v oblasti řemeslných

prací. Jelikož se však v minulosti, zejména v období národního obrození, objevily snahy chránit náš český jazyk před cizími vlivy, tedy i německými, docházelo tak k nahrazování nežádoucích germanismů novými českými slovy. O tom pojednává podkapitola zabývající se purismem. Současná čeština však stále obsahuje řadu lexikálních germanismů, které jsou součástí zejména obecné jazykové roviny českého jazyka. Pro vymezení historického vývoje německých slov v češtině mi byly oporou práce jazykovědců, kteří se o tuto problematiku zajímali. Vyzdvihnout bych chtěla příspěvek od Newerkly s názvem *Germanismy v českém lexiku*, který je uveřejněný na *Novém encyklopedickém slovníku češtiny*. Dále zmíním také článek od Mareše s názvem *O tzv. germanismech v češtině*.

Po vymezení germanismů z historického hlediska se práce soustředí na hledisko lingvistické. Zde jsou vymezeny germanismy z pohledu adaptace německých výpůjček v češtině. Prostor je tu věnován fonetické, morfologické i lexikální adaptaci. Bohatým zdrojem pro vymezení adaptačních procesů mi bylo dílo Newerkly s názvem *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch*, ve kterém se Newerkla věnoval germanismům z hlediska jejich původu a historického vývoje přejímek, a následně hledal cestu přejímání a etymologicky příbuzné ekvivalenty daných germanismů.

V poslední kapitole teoretické části se práce soustředí na funkční charakteristiku vybraných germanismů. Dvacet vybraných germanismů je charakterizováno z pohledu lexikálního a stylistického. Oporou této kapitoly mi byly i přílohové tabulky z knihy *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014).

Praktická část práce věnuje svou pozornost dvaceti vybraným germanismům, které jsou zkoumány formou dotazníku v online prostředí Google Formuláře. Nejdříve je v práci nastíněna hypotéza, která osvětluje možný cíl práce. Postupem času se lexikální germanismy vytratily z aktivního užívání českých obyvatel. Germanismy zůstaly hlavně ve slovní zásobě starších uživatelů jazyka, proto se výzkumná otázka zabývá tím, zda se lexikální germanismy dostaly i do slovní zásoby středoškoláků (v rozmezí 15–20 let). Mnoho autorů (např. Tölgyesi 2008) ve svých výzkumech v minulosti zjistilo, že mladší generace už lexikální germanismy neužívá moc aktivně, ale mnohdy o nich má alespoň pasivní povědomí. Právě tato skutečnost bude zkoumána a svou práci bych ráda doložila, že lexikální germanismy ještě ze slovní zásoby středoškoláků zcela nevymizely. Mnoho českých slov a slovních spojení má své kořeny v němčině, ale jelikož docházelo v minulosti během vývoje jazyka k mnohým lexikálním změnám, řada germanismů v českém jazyce zdomácněla a nyní by mnozí ani nebyli schopni určit původ daných slov. Z tohoto důvodu bych chtěla osvětlit

a mou prací upozornit, že lexikální germanismy jsou stále hojně užívány, jen o tom mnohdy ani nevíme.

V praktické části práce také uvádím terénní výzkum jazykovědce Tölgyesiho, který průzkum provedl u rodilých Čechů v Praze, Brně či např. v Olomouci. Výzkumu se zúčastnili příslušníci tří různých generací – generace mladá (do 30 let), generace střední (do 60 let) a generace stará (nad 60 let). V rámci mého výzkumu chci porovnat, zda mnou vybrané germanismy, které se zčásti objevily i ve výzkumu Tölgyesiho, jsou stále aktivně používané mladou generací, či zda naopak se zpět do aktivní slovní zásoby navracejí.

Důležitá část práce se týká samotného dotazníku. Ten je v úvodu této kapitoly zprvu popsán. Skládá se z 20 otevřených a 20 uzavřených otázek, zkoumajících pasivní znalost a aktivní užívání vybraných lexikálních germanismů u dnešních středoškoláků. Otevřené otázky jsou podány metodou nepřímého dotazování, kdy se respondentů ptám, jak by nazvali danou věc, čímž je ověřováno aktivní užívání vybraných germanismů. Uzavřené otázky naopak poskytují respondentovi volbu mezi tím, zda daný germanismus používá; zná, ale aktivně ho nepoužívá; výraz slyšel, ale nezná jeho význam; či výraz nezná. Dotazníkového výzkumu se zúčastnilo 102 respondentů. Jelikož studuji obor učitelství na pedagogické fakultě, rozhodla jsem se z tohoto důvodu oslovit žáky ve školním prostředí, v souvislosti s mou budoucí profesí učitelky. Mnozí jazykovědci se ve svých výzkumech zabývali všemi generačními skupinami. Já svůj výzkum omezují pouze na skupinu středoškoláků ve věku 15 až 20 let, přičemž se zaměřuji na obě pohlaví. Oblast bádání neomezují na určité zeměpisné oblasti, pouze bych se soustředila na rodilé Čechy a Češky.

## 2 Teoretická část

Na začátku této práce musíme nejdříve definovat pojem *germanismus* a je třeba, aby byly objasněny i některé další termíny, které s tématem lexikálních germanismů souvisí.

### 2.1 Vymezení vybraných termínů

#### 2.1.1 Germanismus

Dle Newekly (2016, s. 584) jsou *germanismy* vymezeny jako „*slova původem z němčiny, resp. z jejích vývojově ranějších podob, která byla přejata do češtiny a integrovala se do její slovní zásoby, nebo slova původem z jiných jazyků, která se do češtiny dostala prostřednictvím němčiny.*“ U germanismů jde tedy o jazykové výpůjčky ze všech variant německého jazyka, tedy i z němčiny rakouské či švýcarské.

Tölgyesi (2009) chápe pojem *germanismus* také nejen jako slovo do češtiny v minulosti převzaté z německého jazyka, ale i jako slovo, které se prostřednictvím němčiny dostalo do českého jazyka z jiného cizího jazyka, např. latiny, francouzštiny či španělštiny. Nemusí se tedy vždy jednat o slovo přejaté čistě z německého jazyka.

#### 2.1.2 Přejaté slovo/výpůjčka

Definice pojmu *prejaté slovo* či *výpůjčka* se u jednotlivých autorů liší. Newerkla (2011, s. 17) pracuje s několika definicemi termínu *prejaté slovo*. *Přejaté slovo*, označované také termínem *výpůjčka*, je slovo převzaté z jiného jazyka, které se přizpůsobilo jazyku, do kterého bylo převzato.

Oproti tomu staví Newerkla (2011, s. 17) do protikladu k pojmu *prejaté slovo* termín *cizí slovo*. Pod pojmem *cizí slovo* se rozumí slovo převzaté z jiného jazyka, které se neřídí pravidly jazyka, do kterého je převzato, ale následuje pravidla vlastního jazyka. *Cizí slovo* tudíž není nijak – pravopisně, foneticky, flexí – přizpůsobeno přejímacímu jazyku.

*Přejaté slovo* je naopak vnímáno jako slovo adaptované foneticky i flexí dle jazyka, do kterého bylo převzato. Slovo *výpůjčka* mohlo být kdysi chápáno jako *cizí slovo*, ale ne všechna *cizí slova* lze jednoznačně označit za *slova přejatá*.

Výpůjčky se dle Skalky a Nekuly (2002, s. 542) dále dělí na fonologické, morfologické, slovtvorné, syntaktické, textové, lexikální, sémantické, frazeologické a pragmatické. Několik z nich představím blíže s pomocí příkladů Skalky a Nekuly (2002, s. 542). Pokud jde o výpůjčky fonologické, dochází například k posunu bilabiálního *w* v labiodentální *v* vlivem labiodentálního *f* v německých výpůjčkách. Za výpůjčky

morfológické je označován například vznik německého futura na bázi toho českého. U slovoútvorných výpůjček jsou přijímány určité formanty, například z latiny sufix *-ista*: *houslista* či složeniny podle němčiny *jednadvacet* (z německého *einundzwanzig*). U syntaktických výpůjček dochází k přejímání větných vzorců, v případě němčiny konstrukce „*es läßt sich + infinitiv*“ se v češtině přetvoří do konstrukce „*nechá se to + infinitiv*“, např. *es läßt sich herausfinden*, česky *nechá se to zjistit*. Lexikální výpůjčky jsou snadněji rozeznatelné, což může být vidět na příkladu *flaška* a (*die*) *Flasche*. V této práci se soustředím právě na lexikální výpůjčky. Sémantickou výpůjčku lze představit na příkladu slova Skalky a Nekuly (2002, s. 542) „*zámek*“, který byl díky německému výrazu „*Schloss*“ spojen i s významem „*palác*“. A jako poslední bych chtěla zmínit výpůjčku frazeologickou, například „*být v obraze*“ podle německého „*im Bilde sein*“.

Postavení výpůjček v lexiku vymezují dále Skalka a Nekula (2002, s. 543) na výpůjčky spisovné, odborné, obecné, slangové, argotické, archaické a knižní, a také na dialektické. Pokud jde o výpůjčky spisovné, jedná se o velice malý počet výrazů. Příkladem takového slova je dle Skalky a Nekuly (2002, s. 543) slovo *mnich*. Odborné výpůjčky se omezují na odborné termíny. Co se týče obecných výpůjček, velké množství je převzato právě z němčiny, proto se tato práce soustředí především na ně. Jde o slova jako *flaška* či *plac*. Se slangovými výpůjčkami se můžeme obvykle setkat jen ve fonetické podobě, např. *rašple*. Jak uvádí Skalka a Nekula (2002, s. 543), argotické výpůjčky byly také převzaty z němčiny, ale i z jazyka jidiš či cikánštiny. Knižní a archaické výpůjčky už používáme jen zřídka. A poslední, dialektické výpůjčky, se soustředí pouze na určité oblasti, např. pohraniční, či na místa se smíšeným obyvatelstvem – u nás to jsou právě především germanismy.

### 2.1.3 Internacionalismus

Internationalismus definuje Martincová (2017) jako „*slovo, výraz (též frazeologický) vyskytující se paralelně ve více jazycích (nepříbuzných nebo neblízce příbuzných) určitého jazykového, kulturního areálu.*“ Z velké části se jedná o slova latinského či řeckého původu (např. slovo *atmosféra* a *atletika*). Daná slova mají stejný význam a vyskytují se ve stejné či podobné formě (grafické a morfológické).

V současné době se však častým zdrojem internacionalismů stává angličtina (např. slovo *sport* či *radar*).

## 2.2 Historický vývoj německých slov v češtině

Vliv němčiny na češtinu je v současné době malý, i tak ale z našeho jazyka zcela nevyrazil. Tento vliv trval velice dlouho, několik staletí, a proto neodmyslitelně patří k českému jazyku jako jeho součást. Dlouhodobě byl náš národ a národ německý v úzkém kontaktu, a to zejména kvůli tomu, že se geograficky jedná o naše sousedy. Díky kontaktu češtiny s němčinou po staletí dále vznikaly i oblasti, kdy obyvatelé užívali obou jazyků zároveň, došlo tedy ke vzniku bilingvismu. Vliv německé kultury a německého jazyka tedy značně ovlivnil vývoj jazyka českého.

První doklady německých výpůjček, jak uvádí Newerkla (2016, s. 585), se v češtině objevují již od poloviny 8. století a velmi často jsou spojovány s tematickou oblastí náboženství a církve. Vyzdvihnout lze například slova *mnich*, *oltář*, *žaltář*, *opat*, *almužna* či *papež*.

K extrémnímu přejímání německých slov do češtiny však dle Newerkly (2016, s. 585) dochází až ve 13. a 14. století, vlivem německé kolonizace na východě Evropy (např. v Polsku, Pobaltí či Slezsku). Kromě dříve zmíněné tematické oblasti spojené s náboženstvím a církví (*hřbitov*, *biřmovat*) se německé výrazy dle Newerkly (2016, s. 585) objevily i v oblasti vojenství (*hejtman*, *puška*), hospodářství (*bažant*, *šafář*), rytířství (*léno*, *man*, *rytíř*), hornictví a hutnictví (*šichta*, *halda*, *šmelc*), oblasti řemesel (*truhla*, *hoblík*), města (*jarmark*, *kšeft*, *špitál*) a kuchyně, tedy v oblasti jídla a potravin (*knedlík*, *preclík*, *calta*, *bochník*). Dalšími odvětvími, kde se velkou měrou uplatnily výrazy přejaté z němčiny, jsou dle Newerkly (2016, s. 585–586) lékařství (*kerblík*, *lektvar*, *šafrán*), zábava a hry (*šach(y)*, *eso*). Za zmínku stojí i pojmenování pro negativní či podvodné chování (*tatman*, *hamižný*, *žertovat*). Německé výrazy byly uplatňovány nejen v mluveném, ale i v psaném jazyce. V současné době je stále značná část těchto německých výrazů součástí spisovné slovní zásoby češtiny (*šlechta*, *rytíř*, *clo*), mnoho výrazů se však buď ze spisovné sféry jazyka přesunulo do sféry nespisovné (*koštovat*), anebo zcela zaniklo (*fechtovat*, *fechtýř*).

Přejímání německých slov pokračovalo i nadále v dalších stoletích. Jak upozorňuje Newerkla (2016, s. 586), nejednalo se však již o přejímání jen vybraných slov z jasně vymezených oblastí, ale přejímaly se výrazy ze všech sfér života. K této skutečnosti docházelo zejména proto, že jsme byli součástí habsburského státu, který měl za svůj úřední jazyk němčinu, využívanou i ve školství či vědních oborech. Z každodenního styku našeho českého obyvatelstva s obyvatelstvem německým bylo převzato velké množství německých výrazů. Největší šanci měly dle Newerkly (2016, s. 586) zejména ty výrazy, které byly spjaty s realitami v českém prostředí, a byly do té doby neznámé (např. *parketa*, *pišingr*, *ranec*, *tolar*



či *tréma*). Německé výrazy začaly pronikat do spisovného jazyka. Ovšem na druhou stranu se některé výpůjčky do slovní zásoby spisovné češtiny nezačlenily a byly pouze součástí češtiny nespisovné. Kupříkladu lze dle Newerkly (2016, s. 586) uvést slovo *lágr*, *kriminál*, *šamstr*, *pucflek* nebo výraz *fízl*.

V době národního obrození, v první polovině 19. století, však nastal obrat a k přejímkám z němčiny se začalo přistupovat jinak. Jak uvádí Mareš (2000, s. 58), z českého jazyka zcela vymizely přejímky převzaté z cizích jazyků, zejména z jazyka německého. Namísto toho byla slova z cizích jazyků nahrazena slovy domácími, ryze českými. Nejprve se tak dělo v psaných textech vědeckých a uměleckých, a postupem času se tato změna uplatnila i v projevech mluvených. Pro němčinu tedy nebylo v českém jazyce místo a její vyčlenění ukázalo, že češtině patří právoplatné, rovnocenné místo v postavení s jinými jazyky.

Německé výrazy však zcela nevymizely. Jak upozorňuje Mareš (2000, s. 58), u mnohých výrazů se pozapomnělo na jejich původ, který byl následně zaměňován s původem jiným. Například původ slova *barva* zůstal mnohým skryt, i když dané slovo pochází z německého *die Farbe*. Jak je však zmíněno výše, některé německé výrazy, znějící ryze německy, svou českou variantu nenašly, a tak ani nemohly být zastoupeny českým synonymem. Dle Mareše (2000, s. 58) se mezi slova, nezastoupená českým ekvivalentem, řadí například *šňůra*, *šroub*, *vrak* či například *plech*. Pokud byl ale německému výrazu přidělen jeho český ekvivalent, německý výraz zcela vymizel z oficiálního vyjadřování za použití jeho české náhrady. Dříve neutrální německé slovo bylo vyloučeno ze sféry spisovnosti a bylo označeno za nekultivované, tedy nespisovné (např. *grunt* nebo *plac*).

Německé přejímky byly stále více odsouvány na okraj českého jazyka, zejména kvůli měnícím se společenským a politickým podmínkám, které ovlivňovaly celou naši zemi. Jak uvádí Mareš (2000, s. 59), období, které se nejvíce podílelo na ústupu německých přejímek, jsou roky 1918 až 1945, léta válečná. Čeština nebyla obohacena o velké množství německých přejímek, i když byl na našem území používán jak jazyk německý, tak jazyk český. Dle Newerkly (2016, s. 586) označovaly přejímané germanismy této doby nejčastěji nacistické reálie (např. *anšlus*, *gestapo*, *rajch*) a mnohdy docházelo i k jejich záměrnému komolení.

Po ukončení druhé světové války a odsunu německého obyvatelstva už k přejímání nových německých výpůjček nedocházelo tak hojně, avšak až do současnosti do češtiny pár germanismů pronikne. Newerkla (2016, s. 586) uvádí zejména reálie z německé oblasti a internacionalismy. K tomuto pronikání německých výpůjček však dochází v menší míře, než

tomu bylo v minulých staletích. Otázkou zůstává, jak tomu bude v budoucích staletích, zda se německé výpůjčky v českém jazyce udrží, či zcela zmizí z našeho jazyka.

### 2.2.1 Purismus

Purismus (či puristické hnutí) je dle Jelínka a Krčmové (2016, s. 1522) vymezen jako snaha zbavovat se cizích jazykových prvků, které jsou vnímány jako nežádoucí, a zachovávat stylovou čistotu v jazyce. Zaměřen je zejména na slovní zásobu, ale může se zaměřovat i na jiné jazykové roviny. Proti pronikání cizích prvků do jazyka, zde pronikání germanismů, se již v dějinách striktně postavil například Jan Hus, který češtině vytýkal užívání německých slov. Odsouzena byla mnohá slova německého původu, dle Jelínka a Krčmové (2016, s. 1522) byl například *handtuch* (z německého *das Handtuch*, česky *ručník*) nahrazen *ubruscem* nebo *knedlík* (z německého *der Knödel*) slovem *šiška*.

V 17. a 18. století, v období barokním, se sice purismus ostře soustředil zejména na řeckolatinské výrazy, odpor ke germanismům však neustupoval. V tomto období vznikaly české neologismy, které však, jak zmiňuje i Jelínek a Krčmová (2016, s. 1522), spíše než aby náš český jazyk obohatily, mu spíše více uškodily. Z germanismu *strožok* (z německého *der Strohsack*, česky *slamník*) například vznikla složenina *slamotrus*.

Odstraňování germanismů ze slovní zásoby pokračovalo i v období národního obrození, kde, jak uvádí Jelínek a Krčmová (2016, s. 1522), byly stejně tak odstraňovány i internacionální termíny z latiny a řečtiny, užívané např. v biologii či jiných vědách. Puristické snahy obrozeneckého období se nejdříve zaměřovaly zejména na spisovný jazyk, mluvenou podobu jazyka ovlivňovaly postupně. Počešťování odborné terminologie trvalo až do poloviny 19. století, poté se však čeština opět navrátila k internacionálním termínům. S puristickou snahou počešťovat se ale můžeme setkat i v dnešní době, zvláště v přírodovědném odvětví, v oblasti výpočetní techniky, módy a stravování.

V 70. až 90. letech 19. století nastává změna, lišící se od původního puristického smýšlení. Česká slovní zásoba nemá za cíl obohacovat se o nové výrazy, naopak se snaží odstranit všechny cizí výpůjčky, a to včetně těch, které už byly přijaty za spisovné. Jak uvádí Jelínek s Krčmovou (2016, s. 1522), „*podnět k českému purismu vyšel z Matice české. Ta vydala v roce 1870 svolání, v němž sice pochválila soudobý rozvoj české literatury, ale zároveň bila na poplach proti tomu, že čeština „pořád více pozbývá původního rázu“ a že se z ní vytrácí „pravý duch český“.* Puristů, kteří se snažili očistit češtinu od cizích (zvláště německých) vlivů, bylo velké množství. Bylo vydáváno mnoho příruček, které radily, jaké

jazykové prostředky jsou v českém jazyce správné, a které jsou naopak nepřipustné. Nejznámější je dílo *Brus jazyka českého z roku 1877*, vydaný *Maticí českou*.

Jak upozorňují Jelínek s Krčmovou (2016, s. 1521–1524), puristé se striktně stavěli proti mnohým kompozitům, frazémům, z české slovní zásoby vyřadili verbální substantiva a výrazy, ve kterých bylo spojeno verbum se substantivem (např. *dělat dojem* bylo nahrazeno slovesem *dojímat*). Ačkoliv puristé vyvolali atmosféru strachu z germanismů, jejich snahy očistit český jazyk nedošly svého cíle, a spíše český jazyk ochudily o možnost získat k českému slovu jeho německý ekvivalent. Purismus pomalu upadal v zapomnění, a to i díky tomu, jak nejednotní a odlišní jeho puristé byli. V 2. polovině 19. století tak purismus, díky jazykovědci Janu Gebauerovi a jeho snahám, téměř zanikl.

### 2.3 Vymezení germanismů

Slova a slovní spojení cizího původu lze rozdělit do několika skupin. Dle Filipce a Čermáka (1985, s. 121–122) lze výrazy cizího původu rozčlenit na slova (a slovní spojení) citátová, slova přejatá a tzv. kalky.

#### 1) Slova a slovní spojení citátová

V prvním případě se dle Filipce a Čermáka (1985, s. 121) jedná o výrazy cizího původu, u kterých došlo k přenesení jednotek cizího jazyka do jazyka jiného. Nejčastěji se jedná o přenesení do určitého odvětví, například kulturního. U slov citátových se původní pravopis zachovává, a částečně zůstává zachována i výslovnost. Přenesené grafémy a fonémy mnohdy vyčnívají, jelikož nejsou pro jazyk, do kterého byly přeneseny, obvyklé. Co se týče pohledu z morfologického hlediska, slova cizího původu se od domácích slov liší, například slovo *show*, které se v češtině vyslovuje [šou].

#### 2) Slova a slovní spojení přejatá

Zde je dle Filipce a Čermáka (1985, s. 121–122) možné slova a slovní spojení rozdělit i do užších podskupin, kde první skupinu představují slova vnímaná stále jako cizí, a druhou skupinu tvoří slova plně zdomácnělá.

a) Slova a slovní spojení vnímaná jako cizí, jsou pro rodilé mluvčí českého jazyka pocíťována jako nevlastní. Této skutečnosti napomáhá nejvíce to, že se tyto výrazy pravopisně vůbec nepodobají výrazům domácím, protože stále nesou pravopis cizí. Dle Tölgyesiho (2009, s. 9) lze uvést příklad *štamgast* (z německého *der Stammgast*, česky *stálý host*), protože skupina /št/ je v češtině neobvyklá.

b) Slova a slovní spojení zcela zdomácnělá jsou ta, kde nelze na první pohled rozeznat, zda se jedná o slovo cizího původu. Slova se zcela přizpůsobila jazykovému systému, do kterého byla přijata. V české slovní zásobě tedy již působí dlouho a našla si zde své místo. Dle Filipce a Čermáka (1985, s. 122) se jedná zejména o pojmenování typická pro běžnou komunikaci, např. *rada*, *říše*, *hrabě*, *rytíř* nebo *clo*.

### 3) Kalky

U přejímaných slov či slovních spojení dochází ještě k jednomu jevu, a to k doslovnému překladu výrazu z jednoho jazyka do jazyka druhého. Kalky napodobují cizojazyčná slova či slovní spojení za použití domácích lexikálních prvků. Dle Karlíkové (2016, s. 783) lze kalky rozdělit na kalky gramatické, sémantické a frazeologické.

U gramatických kalků dochází dle Karlíkové (2016, s. 783) k osvojení slovtvorné struktury přejímaného slova, a to za předpokladu, že se přeloží každý morfém. Mnoho gramatických kalků bylo právě z němčiny, např. *sou-cit* z německého *Mit-leid*, či *blesku-rychle* z německého *blitz-schnell*.

Ke vzniku sémantických kalků dochází tak, že daný výraz obdrží vedle svého základního významu i další význam podle cizí předlohy. Hojně se sémantické kalky užívají v odvětví technologií a IT. Kupříkladu, jak uvádí Karlíková (2016, s. 783), z anglického slova *mouse* (česky *myš* jako druh hlodavce), vzniklo slovo s dalším významem, označujícím příslušenství k počítači, sloužící k jeho ovládní. Jako německý příklad lze dle Karlíkové (2016, s. 783) uvést slovo *die Wand* (česky *zeď*), pro které vznikl nový význam označující *hlavní stránku uživatele Facebooku*, tedy *Facebook-Wand*.

Kalky frazeologické, jak již napovídá název, překladově opisují strukturu frazému, například, jak uvádí Karlíková (2016, s. 783), z německého *es geht um...* se v češtině ustálil kalk *jde o...*, nebo z anglického *have a nice day* vznikla česká hovorová fráze *mějte hezký den*.

V bakalářské práci je pozornost věnována slovům přejatým, tedy jednoslovným lexikálním germanismům, vnímaných zejména jako slova cizí pro rodilé mluvčí českého jazyka.

## 2.4 Adaptace německých výpůjček v češtině

Jak již charakterizovala Ondráková (2011, s. 15), čeština i němčina se řadí mezi tzv. indoevropské jazyky. Němčina spadá do skupiny germánských jazyků a čeština patří k jazykům slovanským. Genealogicky jsou si však oba jazyky příbuzné, a tak je samozřejmé, že vykazují shody v jazykovém systému.

S německými výpůjčkami v češtině se pojí velká část naší české historie. Za ta staletí, kdy se na našem území hojně užívaly německé přejímky, docházelo k různým jazykovým procesům, během nichž se německé výpůjčky měnily tak, aby se mohly adaptovat v českém jazyce. Adaptace německých přejímek probíhala zejména v oblasti fonetické, morfologické a lexikální.

### 2.4.1 Fonetická adaptace

Jelikož je tato podkapitola soustředěna na fonetické hledisko přejímaných německých výrazů, je zapotřebí na úvod zdůraznit, že fonetická stránka češtiny a němčiny se od sebe zcela liší v počtu fonémů, tedy vokálů a konsonantů. Proto dochází k tomu, že ne každý německý foném nalezne v českém jazyce odpovídající foném český. Naopak se rovněž může stát, že některému českému fonému bude odpovídat vícero německých fonémů.

Newerkla (2011, s. 49) přehledně a obsáhle zobrazuje fonetické adaptace německých vokálů i konsonantů v tabulce, a uvádí vždy i konkrétní příklad. Pro tuto bakalářskou práci není zapotřebí věnovat prostor všem fonetickým adaptacím od 6. – 7. století, jak je vymezil Newerkla, tudíž postačí zmínit jen několik vybraných soudobých příkladů. Vokály (např. *a*, *i*, *o*), které se nacházejí v češtině i němčině, svou podobu nezměnily, proto zde k fonetické adaptaci nedochází. Výjimkou by mohlo být to, že by u vokálu stál konsonant *h*, který vokál prodlužuje, tedy z krátkého vokálu vytvoří vokál dlouhý (např. *der Draht*, česky *drát*).

Nejčastěji dochází ke změnám přehlasovaných vokálů. Dle příkladů Newerkly (2011, s. 50), *ö* přechází v *e* (*der Knödel*, česky *knedlík*), *ü* se mění na *i* (*die Münze*, česky *mince*), a dochází ke změnám diftongů. Diftongům *ae* a *oe* odpovídá česká varianta *e*, *é*; diftong *ei* se mění na *ej*, popřípadě *aj*; a diftong *ie* přechází do českého *i*, *í*. Dále Newerkla (2011, s. 53) uvádí, že u konsonantů, které v češtině nemají svou odpovídající českou variantu, dochází též k fonetické adaptaci. Například foném *pf* přechází do českého *f* (*das Pflaster*, česky *flastr*).

Newerkla (2011, s. 55–56) ve své práci vymezuje šest adaptačních procesů, ke kterým dochází při fonetické adaptaci. Prvním procesem je přímá adaptace (*der Feldscher*, česky *felčář*), u které dochází k hláskové asimilaci. Druhým procesem je adaptace nepřímá (*der Zins*, česky *činže*), třetím procesem je disimilace, ve které se nejvíce pracuje s výrazy

obsahujícími dva stejné nebo podobné konsonanty, například dva konsonanty *r* ve slově, zanechávající ve výrazu pouze jedno *r* (*der Erker*, česky *alkéř*). Čtvrtý proces je elize, u které dochází k vynechání prostřední hlásky (*das Leichentuch*, česky *lajntuch* neboli *prostěradlo*), čímž se zjednoduší výslovnost. Pátým procesem je metateze, díky které se hlásky ve vybraném výrazu přehodí (*der Molch*, česky *mlok*). Posledním, šestým, procesem je vkládání hlásek (*die Fahne*, česky *fangle*).

Newerkla (2011, s. 56) též poukazuje na několik hláskových kombinací v německých výpůjčkách, kde dochází k zachování expresivního příznaku. Jedná se o expresiva obsahující kombinaci hlásek /*cv-*/, /*čv-*/, /*ks-*/, /*kš-*/, /*kv-*/, /*pš-*/, /*šk-*/, /*šm-*/, /*šp-*/ a /*št-*/ na začátku slov, skupinu hlásek /*-ajc-*/, /*-ajs-*/, /*-ajz-*/ uprostřed slov, nebo obsahující koncovku /*-unk*/, /*-uňk*/.

#### 2.4.2 Morfologická adaptace

Další potřebnou adaptací německých výpůjček v českém jazyce je adaptace morfologická, při které probíhá změna ve struktuře samotného slova dle jazykové struktury češtiny. Není náhodné, že většina lexikálních germanismů, vybraných pro tuto bakalářskou práci, jsou substantiva. Nejčastějšími německými výpůjčkami jsou právě podstatná jména, proto je nejvíce měněna část příponová, tedy sufix podstatného jména. Dle Newerkly (2011, s. 57), se v německých slovech hojně vyskytuje sufix *-er*, který je v češtině nahrazován sufixem *-ář* (*der Dorfrichter*, česky *rychtář*), sufixem *-ěř* a *-íř* (*der Heller*, česky *halěř*, později *halíř*; *der Ritter*, česky *rytíř*) nebo sufixem *-r* (*der Zucker*, česky *cukr*). Dále se Newerkla (2011, s. 63) soustředí na adjektiva a adverbia. U adjektiv, tvořících oproti podstatným jménům pouze malou skupinu, dochází nejvíce k osvojování přídavných jmen nesklonných (*lila*, česky *lila*), ale setkat se lze i s adjektivy, která se přizpůsobila českému skloňování (*akkurat*, česky *akurátní*). V dnešní době přechází i nesklonné adjektivum *lila* do českého slova *lilavý*. Adverbia mají většinou expresivní příznak, jsou tak tedy využívána zejména v hovorové češtině, například české *fertyk* vzniklé z německého výrazu *fertig*. Ke změnám slov z morfologického hlediska dochází i u sloves, ale vzhledem k tomu, že se v této bakalářské práci se slovesy neparcuje, je tato zmínka o morfologické adaptaci sloves vynechána.

#### 2.4.3 Lexikální adaptace

Kapitola týkající se historického vývoje německých výpůjček již výše nastiňuje tematické oblasti, do kterých germanismy pronikly. Zde tedy jen shrnu tematická odvětví, která byla nejvíce ovlivněna německými výpůjčkami.

Newerkla (2011, s. 65–70) ve své práci zmiňuje několik skupin.

- Církev a náboženství (*das Almosen*, česky *almužna*; *der Altar*, česky *oltář*)
- Rytířství, dvorský život a feudální správa (*der Ritter*, česky *rytíř*; *der Helm*, česky *helma*)
- Armáda (*der Söldner*, česky *žoldněř*; *die Rotte*, česky *rota*)
- Život ve městě, správa měst (*der Zoll*, česky *clo*; *der Jahrmarkt*, česky *jarmark*)
- Řemesla a živnosti (*der Maler*, česky *malíř*; *der Hobel*, česky *hoblík*)
- Zemědělství a lesnictví (*der Meiler*, česky *milér*; *der Trog*, česky *troky*)
- Kuchyně, pokrmy a potraviny (*die Brezel*, česky *preclík*; *der Knödel*, česky *knedlík*)
- Hra a zábava (*der Tanz*, česky *tanec*; *der Wurfzabel*, česky *vr(c)hcáb*)
- Lékařství a léčivé byliny (*die Petersilie*, česky *petržel*; *das Liebstöckel*, česky *libeček*)

## 2.5 Funkční charakteristika vybraných germanismů

Pro výzkumnou část bakalářské práce bylo vybráno dvacet germanismů ze seznamu českých slov, který vytvořil Sgall a Hronek (2014, s. 113–145). Je nutné zmínit, že tento seznam nepracuje pouze s germanismy. Obsahem vybraného seznamu jsou slova spadající do obecné i spisovné češtiny, a jejich původ je různorodý. Množství germanismů, vybraných ze seznamu, bylo velké. Dle korpusu SYN2020 byly porovnány všechny germanismy ze seznamu podle jejich frekvence. Dvacet germanismů s nejvyšší frekvencí bylo zařazeno do výzkumné části této práce k pozorování.

### 2.5.1 SYN2020

V současné době existuje velké množství jazykových korpusů, které se dají dále dělit podle užších kritérií. *Český národní korpus* (Čermák et al. 2000, s. 7) dělí korpusy na velké (stovky milionů textových slov), střední (desítky milionů textových slov) a malé. Dále např. uvádí korpusy zaměřené na určitou oblast (např. na dětský jazyk, jazyk autora či jazyk určité profese) nebo korpusy obecně reprezentativní (vyvážený záběr všech podob jazyka). Základní dělení korpusů lze vymezit na korpusy psané a mluvené, a dále na synchronní a diachronní. Počet korpusů je vyšší, než je zde uvedeno, pro výzkumnou část však není zapotřebí se dalším dělením zabírat.

Korpus SYN2020 patří mezi synchronní korpusy psané, který se opírá o současné psané texty. Rozsah synchronního korpusu zahrnuje pouze několik posledních desetiletí, aby zachoval aktuálnost textů, se kterými pracuje.

Dle zobrazeného počtu výskytů v korpusu SYN2020 bylo do výzkumné části zařazeno dvacet germanismů nejvyšší frekvence. Frekvence germanismů se pohybovala mezi počtem 3 691 výskytů (u slova *fajn*) po počet 116 výskytů (u slova *šminka*).

## 2.5.2 Lexikální a stylový význam vybraných germanismů

### 2.5.2.1 Lexikální charakteristika

Níže se nachází tabulka s vybranými germanismy a jejich synonymy, které byly uvedeny v díle *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014, s. 113–145). Synonyma vybraných germanismů slouží jako opora pro praktickou část, kde je znalost germanismů a jejich synonymických dvojic ověřována středoškolskými žáky.

Lexikální germanismus	České synonymum
fajn	pěkný, dobrý
fest	pevně
flaška	láhev
flek	skvrna
flinta	puška
fotr	otec
hergot	zaklení
jarmark	výroční trh
krám	obchod
ksicht	obličej
kšeft	obchod/obchodní jednání
kumšt	umění
kýbl	kbelík
plac	místo
randál	rámus
ruksak	batoh
runda	kolo v pohoštění/ve hře
šichta	směna
šminka	líčidlo
štamgast	stálý host



Vybrané germanismy jsou z různých tematických oblastí, nelze je tedy jednoznačně zařadit do jedné tematické skupiny. Různorodé germanismy se dotýkají např. tematické skupiny života ve městě (*jarmark*), řemesel (*šichta*, *kýbl*), lesnictví (*flinta*), hry a zábavy (*runda*, *šminka*) či např. kuchyně (*flaška*). Vybraná slova tak ověřují povědomí o germanismech z nejrůznějších odvětví, a tím osloví větší škálu respondentů.

### 2.5.2.2 *Stylistická charakteristika*

U vybraných lexikálních germanismů se z hlediska stylistické charakteristiky posuzuje jejich spisovnost či nespisovnost, dále dobový výskyt a citové zabarvení. Lexikální germanismy lze hodnotit i dle jejich frekvence. Jelikož je ale bakalářská práce zaměřena pouze na vybraných 20 lexikálních germanismů, byly vybrány germanismy s nejvyšší frekvencí dle korpusové analýzy (Korpus SYN2020).

Spisovná slova a slovní výrazy se dále dělí na hovorová, knižní, básnická a odborná. Dle Sgalla a Hronka (2014, s. 110–145) se rozlišují i slova běžná, typická pro běžný hovor v obecné češtině i v hovorové vrstvě spisovné češtiny. Běžná slova a slovní spojení mají tedy zastoupení jak v nespisovné, tak ve spisovné češtině.

Slova a slovní spojení obecné češtiny spadají do oblasti nespisovné češtiny. V obecné češtině lze zvlášť vymezit slova substandardní nižší a slova slangová (slova a slovní spojení nižšího a vyššího slangu). V současnosti se mnoho lexikálních germanismů vyskytuje právě ve slangu. Slangová slova jsou hojně využívána pouze ve vymezených okruzích, dotýkajících se tematicky povolání či zájmů. Rozdíl mezi nižším a vyšším slangem se dle Sgalla a Hronka (2014, s. 111) týká jejich užívání v hovoru. Zatímco vyšší slang, užívaný zejména např. v oblasti profese lékařské či inženýrské, se mnohdy používá ve spisovném hovoru (*gympl*, *laborka*), nižší slang oproti tomu zastupuje nespisovnou mluvu, kterou užívají např. řemeslníci (*glajcha*, *lajna*). Mnoho slangových slov bylo také dříve přejímáno z němčiny, nyní se přejímají hlavně z angličtiny.

Dle dobového výskytu lze vymezit slova a slovní spojení, která označují jevy zanikající či zcela zaniklé, označující nejčastěji předměty z minulých staletí, které dávno vymizely. Dále lze uvést slova a slovní spojení zastaralá, kde byl zastaralý výraz nahrazen výrazem novým. A v poslední řadě jsou zde slova zastarávající, která už mizejí z běžné komunikace. Tato bakalářská práce se nezaměřuje na zaniklé germanismy a rezignuje i na výrazy zastaralé.

U slov expresivních se posuzuje jejich citové zabarvení. Expresiva se zpravidla rozdělují na slova citově zabarvená, tedy obecně expresivní, slova familiární, pejorativní

(či též hanlivá) a slova zhrubělá. V *Náčrtu slovníku obecné češtiny* (Sgall – Hronek 2014, s. 113–145) se však pracuje jen s pejorativními (hanlivými) a zhrubělými slovy a slovními spojeními.

Germanismus	Vrstva	Styl
fajn	běž <sup>1</sup>	
fest	ob <sup>2</sup>	
flaška	ob	
flek	ob	
flinta	běž	
fotr	nižší, substandardní	
hergot	ob	
jarmark	ob	
krám	běž	
ksicht	nižší, substandardní	
kšeft	ob	
kumšt	běž	expresivní
kýbl	ob	
plac	ob	
randál	běž	expresivní
ruksak	ob	
runda	běž	
šichta	ob	
šminka	běž	
štamgast	ob	

<sup>1</sup>běž – typické pro běžný hovor obecné češtiny i spisovné češtiny

<sup>2</sup>ob – typické pro obecnou češtinu

### 3 Praktická část

Praktická část této bakalářské práce se věnuje vybraným germanismům. Výzkum, zda se vybraných dvacet germanismů vyskytuje ve slovní zásobě středoškoláků, byl realizován formou online dotazníku v rámci několika měsíců. Níže je nastíněna hypotéza, která stanovuje, ke kterým výsledkům by výzkumná část měla dojít. Inspirací pro výzkum mi byl i terénní výzkum Tölgyesiho (2008), provedený v letech 2004 a 2007 u respondentů tří generací. Jelikož autor pracoval i s generací mladou a ve svém výzkumu zahrnul i germanismy, které jsou součástí této práce, ráda bych své výsledky porovнала s výsledky terénního výzkumu. Dotazník, který je níže popsán, vyplnilo 102 respondentů, tedy středoškolských studentů. Jedná se vždy o rodilé Čechy a Češky, kteří jsou v práci charakterizováni dle vybraných aspektů.

#### 3.1 Hypotéza

Jak je již zřejmé z teoretické části této práce, většina germanismů byla dlouho vytlačována z našeho jazyka. Některé germanismy však překonaly nepříznivé časy a nyní hrají v českém jazyce významnou roli. Většina z nás si možná ani neuvědomuje, že slova, která používáme dennodenně, pochází původem z německého jazyka, protože je čeština velice dobře adaptovala do své slovní zásoby.

Velký počet germanismů má v českém jazyce i svoje české synonymum, kde obvykle germanismus tvoří expresivní variantu k českému neutrálnímu slovu. Tölgyesi (2009, s. 25) uvádí, že tyto expresivní germanismy mají své pevné postavení v substandardních útvarech češtiny a svou expresivností obohacují běžnou, neformální komunikaci Čechů. Jako příklad zde Tölgyesi uvedl expresivní slovo *kšeft* a k němu neutrální slovo *obchod*.

V dnešní době se ale do našeho jazyka dostávají i vlivy z jiných cizích jazyků, nejčastěji z anglického jazyka. Mnou sledovaná generace, generace středoškoláků, je těmto vlivům samozřejmě vystavena nejvíce. Je proto možné, že se vliv angličtiny na středoškoláky objeví i v odpovědích dotazníku.

Vybrané germanismy, se kterými se většina lidí setkává zejména v mluvené podobě, jsou v dotazníku vyobrazeny v podobě písemné. Proto se domnívám, že u některých respondentů to může vyvolat pocit překvapení, protože je uživatelům většinou jejich písemná podoba neznámá.

Cílem výzkumu je zjistit, zda se generace středoškoláků s vybranými lexikálními germanismy ve své běžné komunikaci setkává. Domnívám se, že jim budou germanismy aspoň pasivně známé, otázkou ale zůstává, zda je i aktivně využívají v běžné komunikaci.

### 3.2 Terénní výzkum v letech 2004 a 2007 – Tamás Tölgyesi

Lexikální germanismy v současné mluvené češtině zkoumal v letech 2004 a 2007 i Tölgyesi (2008, s. 243–248), který svůj výzkum opřel o data z korpusu ORAL2006. Ve svém terénním výzkumu se věnoval všem věkovým kategoriím, tedy od generace staré (nad 60 let), přes generaci střední (do 60 let), až po generaci mladou (do 30 let). Orientoval se na rodilé Čechy, například z prostředí Prahy, Brna či Olomouce.

Výsledky svého výzkumu seskupil Tölgyesi (2008, s. 245–246) do čtyř skupin germanismů dle užívání jednotlivých generací. První skupinu tvoří germanismy, které jsou užívané všemi generacemi. Jedná se tedy o slova, která jsou běžnou součástí naší komunikace, a můžeme se s nimi setkat ve všech oblastech každodenního života. Tyto germanismy tvoří v současné češtině často expresivní synonymum k českým výrazům, které jsou citově neutrální. Pro expresivitu německých přejímek jsou typické skupiny hlásek /šp/, /št/, /šk/, /šm/, /ks/, /kš/, /kf/, /ajs/ (/ajz/) a /unk/ (/uňk/), které se v neutrálních českých slovech zpravidla nevyskytují. Do této skupiny zařadil Tölgyesi (2008, s. 245) například slova *ksicht* (*obličej*), *kšeft* (*obchodní jednání*), *šlofik* (*krátký spánek*) či *štamgast* (*stálý host*). Výraz *ksicht* však může působit jako výraz pejorativní až vulgární. U jiných germanismů došlo naopak ke ztrátě expresivity, tedy k citové neutralizaci. Například slova *barák* a *policajt* jsou dnes dle Tölgyesiho (2008, s. 245) v komunikaci užívána zcela běžně, bez pocitového náznaku, že se jedná o slova pejorativní.

Druhá skupina se soustředí dle Tölgyesiho (2008, s. 246) na germanismy, které užívá jen střední a stará generace. Germanismy z této skupiny nepatří do centra slovní zásoby českého jazyka, a tak se s nimi mnohdy mladá generace nesečkala. Zde je možno uvést výrazy *kaput* (*zničený*), *luft* (*vzduch*) nebo *putyka* (*hospoda*).

Třetí skupinou, kterou Tölgyesi (2008, s. 246) vymezuje, jsou germanismy, které ustupují českým výrazům, tedy výrazům domácím. Jsou to germanismy užívané pouze starou generací. Hojněji se využívají české ekvivalenty jako například *procházka* místo *špacír*, *puška* místo *kvér* či *flinta*, nebo *nákup* místo *kauf*. Výrazy *flinta* či *špacír* však mohou být zafixovány ve slovní zásobě v podobě frazémů, ve kterých se vyskytují: „*hodit flintu do žita*“ a „*pustit (si) pusu na špacír*“. Snad možná proto jsou pro mnohé dotazované známější, navzdory své nízké frekvenci.

Čtvrtou, a poslední skupinou, jsou germanismy, které se ztrácejí i ze slovní zásoby nejstarší generace. Mladá generace se s těmito německými přejímkami nikdy nesečkala, neslyšela je, a tak ani nezná jejich význam. Jelikož stojí na periférii slovní zásoby češtiny,

spějí k budoucímu zániku. Do této skupiny Tölgyesi (2008, s. 246) zařadil například slovo *sesle* (židle) nebo *meldovat* (hlásit).

Mnohé lexikální germanismy, které ve svém výzkumu použil Tölgyesi, jsou součástí i této bakalářské práce. Tato bakalářská práce se zabývá pouze slovní zásobou středoškoláků, která byla Tölgyesim označena jako generace mladá. Dle jeho výsledků lze předpokládat, že budou pro současné středoškoláky mnohé germanismy neznámé. Přesto se, dle mého názoru, budou některé výsledky, týkající se znalosti germanismů, lišit.

### 3.3 Dotazník

#### 3.3.1 Popis

Vhodnou metodou pro deskriptivní výzkumný problém, tedy pro výzkum znalosti či neznalosti lexikálních germanismů u středoškolských studentů, je metoda dotazníku. Tato metoda je vhodná pro hromadné získávání údajů, které lze sesbírat v malém časovém úseku. Pro výzkumnou část bakalářské práce bylo tedy využito dotazníkového výzkumu v online prostředí, prostřednictvím služby Google Formuláře. Na začátku dotazníku se sbírají údaje o respondentovi: pohlaví, věk, aktuálně navštěvovaná školní instituce, místo narození a jazykové znalosti německého jazyka. Dotazník se skládá z otevřených i uzavřených otázek, kdy otevřené otázky nutí respondenty zamyslet se nad významem určitého slova, nad výrazem německého původu. Oproti tomu uzavřené otázky spíše ověřují, zda původem německý výraz respondent používá; jestli germanismus zná, ale aktivně ho nepoužívá; zda výraz respondent slyšel, ale nezná jeho význam; nebo zda výraz nezná. Ke každému lexikálnímu germanismu se v dotazníku pojí dvě otázky, jedna otevřená a jedna uzavřená. Celkově se v dotazníku pracuje s 20 otevřenými a 20 uzavřenými otázkami, tedy celkem se 40 dotazníkovými otázkami, vyjma otázek o osobních údajích respondenta.

#### 3.3.2 Charakteristika respondentů dotazníku

V dotazníku nejsou uvedena jména respondentů ani jiné osobní informace. Dotazník je zcela anonymní. Údaje, se kterými jsem v dotazníku pracovala, se týkají pohlaví respondenta, typu školy, kterou respondent navštěvuje, a jeho místa narození. Dále se dotazník týká i zajímavé otázky, zda respondent někdy studoval německý jazyk, popř. kolik let.

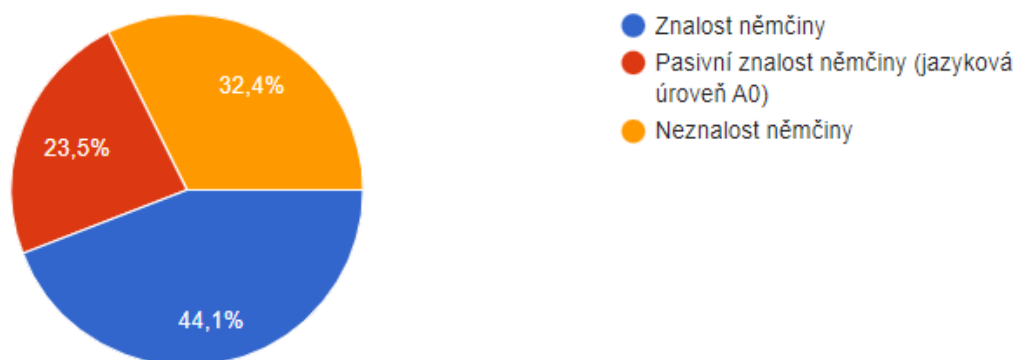
Dotazník vyplnilo 102 respondentů, přičemž převažoval počet respondentů ženského pohlaví (71,6 %). Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 15 až 20 let, nejvíce respondentů bylo ve věku 16 let (29 respondentů). Dle aktuálně navštěvované školní instituce je nejvíce respondentů z osmiletého gymnázia (35 respondentů). Zastoupeny jsou zde i gymnázia

šestiletá (4 respondenti) a gymnázia čtyřletá (26 respondentů). Druhou nejčastější aktuálně navštěvovanou školní institucí je střední odborná škola (27 respondentů). Střední odborné učiliště navštěvuje šest zúčastněných respondentů dotazníku.

Místo narození je u respondentů velice různorodé. Z Hradce Králové je 57 respondentů. Dále je nejvíce respondentů z Pardubického kraje (Litomyšl, Pardubice, Ústí nad Orlicí, Svitavy a Vysoké Mýto). Jedná se o dvanáct respondentů. Jedenáct respondentů je z kraje Moravskoslezského (Opava, Krnov, Nový Jičín, Ostrava). Z Královéhradeckého kraje (Jičín, Náchod, Opočno, Trutnov, Rychnov nad Kněžnou), vyjma Hradce Králové, pochází deset respondentů. Zastoupen je však i kraj Středočeský (Mladá Boleslav a Neratovice, 2 respondenti), Jihomoravský (Brno, 1 respondent), Vysočina (Jihlava, 1 respondent), Olomoucký (Jeseník, 1 respondent) a město Praha (5 respondentů). Z dotazníku tedy vyplývá, že nejvíce respondentů pochází z Královéhradeckého kraje.

Jazyková znalost němčiny byla sledována proto, abychom zjistili, zda se respondent již německý jazyk učil. Domnívám se, že pokud měl respondent již v minulosti možnost se s němčinou setkat, je pravděpodobnější, že respondentovi bude užívání germanismů bližší. Dřívější zkušenost s německým jazykem samozřejmě není nutnou podmínkou k tomu, aby daný respondent germanismy aktivně používal. Zde mohou hrát roli různé faktory, které se podílejí na ovlivňování respondenta a jeho užívání germanismů, např. role rodiny respondenta a její znalost germanismů, navštěvovaná školní instituce, přečtená literatura respondenta a mnoho dalších.

Nejvíce respondentů disponuje znalostí němčiny (44,1 %), mnoho respondentů oproti tomu s němčinou zkušenosti nemá (32,4 %). S pasivní znalostí němčiny (jazyková úroveň A0, kdy se jedná o mluvčího-začátečníka) se dotazníku zúčastnilo 24 respondentů (23,5 %). Pokud respondent v dotazníku odpověděl, že má znalost němčiny, týkala se dotyčného i následující otázka, kolik let respondent studoval německý jazyk. Respondenti uváděli, že německý jazyk studovali v rozmezí jednoho roku až sedmi let. Mezi respondenty jsou tedy také studenti, kteří si začali německý jazyk osvojovat již v šesté třídě základní školy nebo dříve. Nejvíce respondentů se učí německý jazyk již čtyři roky (16 respondentů), o něco méně respondentů mělo němčinu pět let (11 respondentů) a tři roky (9 respondentů). Již u respondentů, kteří studují němčinu pouze prvním rokem, je vidět vliv němčiny na jejich slovní zásobu. Avšak i respondent, který nedisponuje znalostí němčiny, může vybrané germanismy používat v každodenní komunikaci.



Graf 1: Jazyková znalost němčiny

### 3.4 Výsledky dotazníku

V dotazníku bylo zkoumáno dvacet germanismů. Jednalo se vždy o jednoslovné výrazy, z velké části o substantiva. Výjimku tvořilo pouze přídavné jméno *fajn*, příslovce *fest* a citoslovce *hergot*.

Prvním zkoumaným výrazem byl germanismus *fajn*. Dotazník nejdříve zkoumal, zda respondent použije daný germanismus sám od sebe, tj. odpoví na zadanou otázku vhodným slovem, v tomto případě vhodným synonymem. Na otázku *Jak se jinak může říci, že je něco dobré?* odpovědělo 26 respondentů ze 102 s použitím výrazu *fajn*. V odpovědích se též častokrát objevil jiný výraz, původem také z němčiny. Výraz *gut* (pocházející z německého přídavného jména *gut*, česky *dobrý*) při své odpovědi využilo 14 respondentů. Výrazem, původem z německého jazyka, odpověděli ještě další dva respondenti. Jeden respondent použil slovo *lecker* (z německého přídavného jména *lecker*, česky *chutný*), druhý respondent odpověděl slovem *šmakovat* (z německého slovesa *schmecken*, česky *chutnat*). V odpovědích se zároveň objevily i výrazy ovlivněné angličtinou. Pro příklad lze uvést slova *good* (česky *dobrý*) nebo *nice* (česky *milý*). Zbývající respondenti ve svých odpovědích použili běžná česká slova, jako příklad lze uvést *skvělé*, *správné*, *v pořádku*, *příjemné*, *výborné* či *úžasné*.

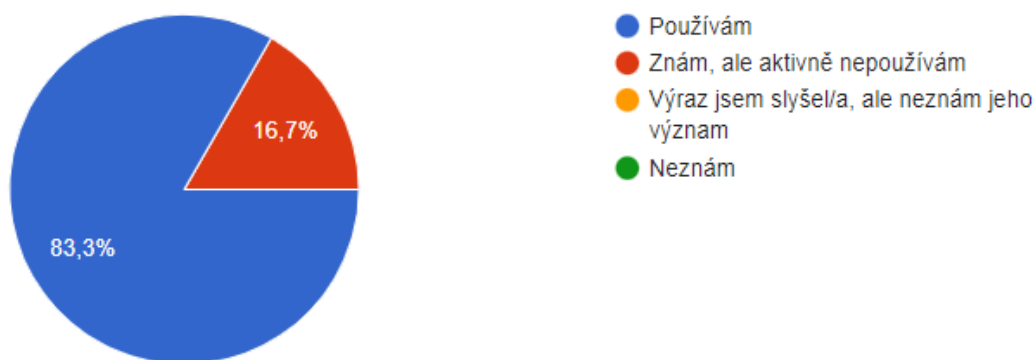
Dále bylo v dotazníku zkoumáno, zda respondent výraz *fajn* používá; zná, ale aktivně ho nepoužívá; výraz slyšel, ale nezná jeho význam; nebo výraz nezná. Nejvíce respondentů uvedlo, že výraz *fajn* používá (82,4 %), zbylí respondenti výraz znají, ale aktivně ho nepoužívají (16,7 %), pouze jeden respondent uvedl, že výraz *fajn* nezná.

Druhým sledovaným výrazem byl germanismus *fest*. Na otázku *Jak lze jinak říci, když drží něco pevně?* odpovědělo 31 respondentů výrazem *fest*. Dva respondenti použili slovo

*festovně*, které je též odvozeno z německého slova *fest*. Většina respondentů však použila český odpovídající ekvivalent, např. *silně, dobře, bytelně, pořádně, solidně*, nebo respondenti využili i česká přirovnání *jako přibité* nebo *jako klíště*. V následující otázce uvedla více jak polovina respondentů (58,8 %), že výraz *fest* znají, ale aktivně ho nepoužívají. Výraz používá pouze 32,4 % respondentů. Zbytek respondentů výraz *fest* nezná (5 respondentů) nebo výraz respondenti slyšeli, ale neznají jeho význam (4 respondenti).

Třetím zkoumaným výrazem byl germanismus *flaška*. Německé slovo *flaška* (29 respondentů) převážilo počtem nad použitím českého ekvivalentu *láhev* (19 respondentů). Je pozoruhodné, že respondenti ve svých odpovědích uvedli častěji slovo *flaška*, když v korpusu SYN2020 má slovo *láhev* 8 593 výskytů, oproti slovu *flaška*, která má pouze 461 výskytů. V odpovědích se také objevovalo hojně slovo *sklenice* (též 29 respondentů), *džbán* či *karafa*. Výraz *flaška* tedy používá většina zúčastněných respondentů (85,3 %), zbylí respondenti výraz znají, ale aktivně ho nepoužívají (12,7 %). Pouze jeden respondent výraz *flaška* nezná, a jeden respondent výraz sice slyšel, avšak nezná jeho význam.

Další otázka dotazníku zkoumala germanismus *flek*. Výraz německého původu výrazně převážil počtem 61 respondentů nad českým synonymním slovem *skvrna* (38 respondentů). To se odrazilo i v další otázce, kdy většina respondentů výraz *flek* používá (83,3 %) a zbytek respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá (16,7 %). Výraz *flek* je tedy všem respondentům známý.



Graf 2: Germanismus FLEK

Otázka *Jak se nazývá zbraň, kterou se střílí?* sledovala germanismus *flinta*. Nejvíce respondentů na tuto otázku odpovědělo slovem *pistole* (72 respondentů), které však také pochází z německého slova *die Pistole*. Sledované slovo *flinta* použilo jen šest respondentů.



Dále se v odpovědích objevily např. slova *puška*, *gun* (pocházející z angličtiny), *vzduchovka* či *kvér* (též slovo z němčiny, *das Gewehr*, česky *zbraň*).

Z dotazníku vyplývá, že pouhých 11,8 % respondentů výraz *flinta* používá. Tento výraz respondenti spíše znají, ale aktivně ho nepoužívají (85,3 %). Pouze dva respondenti výraz *flinta* neznají a jeden respondent výraz slyšel, ale nezná jeho význam.

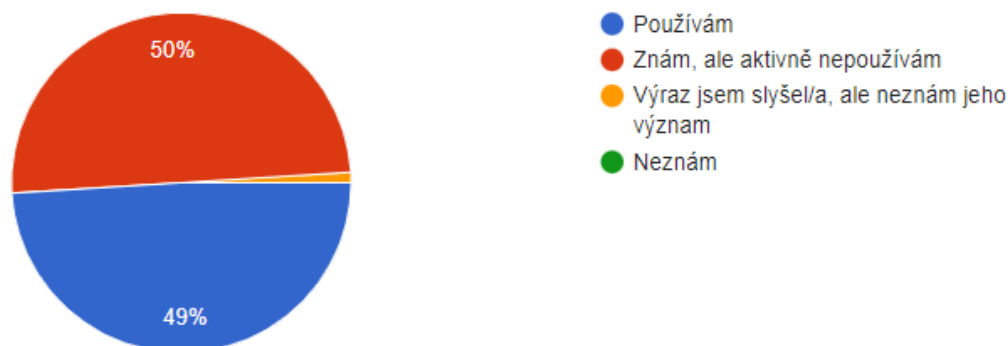
Šestá otázka dotazníku zkoumala, jak respondenti běžně oslovují mužského rodiče dítěte, tedy se zaměřovala na germanismus *fotr*. Daný výraz, původem z němčiny, ve své odpovědi použilo 25 respondentů, čtyři respondenti použili zdobnělý výraz *fotřík*, tudíž lze počítat s 29 respondenty, kteří použili německé slovo *fotr*. Objevila se i jedna odpověď, kdy respondent používá slovo *Vati* (německé zdobnělé slovo *der Vati* od neutrálního slova *der Vater*, česky *otec*). Nejvíce se však v odpovědích objevovalo slovo *táta* (44 respondentů), ale objevily se i další varianty tohoto slova, např. *taťka* (9 respondentů) nebo *otec* (19 respondentů). Z dotazníku vyplývá, že respondenti výraz *fotr* znají, ale aktivně ho ve své mluvě nepoužívají (82,4 %). Výraz používá 16,7 % respondentů. Pouze jeden z respondentů výraz *fotr* nezná.

Sedmá otázka se soustředila na citoslovce německého původu, na slovo *hergot*. Tento výraz ve své odpovědi zmínilo sedm respondentů, avšak ještě dva respondenti uvedli slovní spojení *himlhergot* (z německého spojení slov *Himmel* a *Herr Gott*, česky *nebesa* a *Pán Bůh*). Také se v dotazníku objevila odpověď *šajze* a *Scheisse* (z německého *die Scheiße*) či anglický výraz *shit*. Dále respondenti v dotazníku použili české vulgární výrazy, které je nevhodné v práci uvádět. Výraz *hergot* používá pouze 17,6 % respondentů, většina výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Tři respondenti dokonce výraz slyšeli, ale neznají jeho význam.

Na osmou otázku dotazníku odpovědělo nejvíce respondentů slovem (*adventní*) *trh* (70 respondentů). Zkoumaný germanismus *jarmark* se objevil pouze u 25 respondentů. U dvou respondentů se dokonce objevilo slovo *market* (z anglického slova *market*). Výraz *jarmark* používá pouze 29,4 % respondentů, více než polovina respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá (67,6 %). Pouze dva respondenti výraz neznají a jeden respondent výraz slyšel, ale nezná jeho význam.

Na devátou otázku *Kde se kupují potraviny?* odpovídali respondenti nejčastěji slovem *obchod* (66 respondentů). Zkoumaný germanismus *krám* se vyskytl u 17 respondentů. Hojně se také objevovalo slovo (*super*)*market* (11 respondentů), které je původem z angličtiny. U jednoho respondenta bylo též použito slovo německého původu, *kšeft* z německého slova *das Geschäft*, česky *obchod*. Sledovaný germanismus *krám* je výraz, u kterého se respondenti ve své odpovědi rozdělili na dvě strany. Polovina respondentů (50 %) uvedla, že výraz *krám*

zná, ale aktivně ho nepoužívá. Necelá polovina respondentů (49 %) daný výraz používá. Pouze jeden respondent výraz sice slyšel, ale nezná jeho význam.



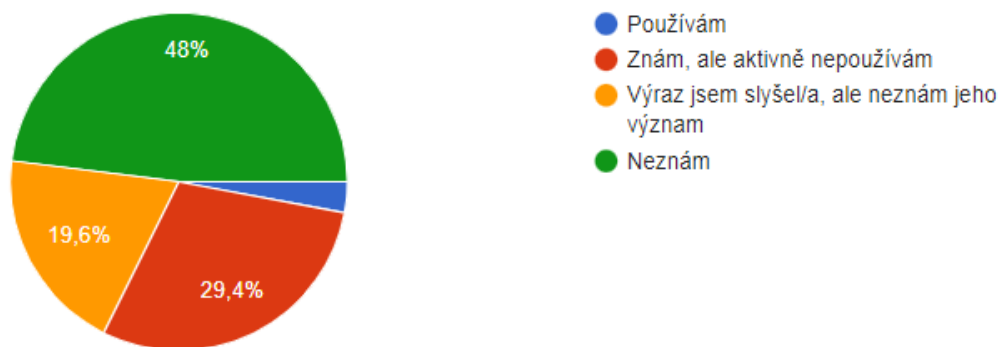
Graf 3: Germanismus KRÁM

Desátá otázka dotazníku zkoumala germanismus *ksicht*. Tento výraz ve své odpovědi použilo 33 respondentů. Většina respondentů však uvedlo slovo *obličej* (40 respondentů). Objevovalo se také slovo *čelo* (24 respondentů). Pozoruhodné bylo také, že někteří respondenti odpověděli slovem *face* (z anglického *face*, česky *obličej*) nebo *hedka* (z anglického *head*, česky *hlava*). Více jak polovina respondentů výraz *ksicht* používá (59,8 %), zbytek respondentů (40,2 %) výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá.

Následující otázka se soustředila na použití germanismu *kšeft*. Tento výraz ve své odpovědi použilo 40 respondentů. Značná část respondentů však odpověděla i jiným slovem, pocházejícím z německého jazyka. Slovo *kauf* (z německého *der Kauf*, česky *kup/nákup*) ve své odpovědi uvedlo 24 respondentů. I u této otázky lze vidět, jaký vliv má angličtina na středoškoláky a český jazyk. Objevovala se také odpověď *deal* (z anglického *deal*, česky *obchod*) nebo *byznys* (z anglického *business*, česky *obchod*). Zbytek respondentů uvedl běžné české slovo, např. *kup*, *nákup* nebo *obchod*. Přesně polovina respondentů uvedla, že výraz *kšeft* používá, 49 % respondentů výraz zná, ale aktivně ho ve své komunikaci nepoužívá. Pouze jeden respondent výraz *kšeft* slyšel, ale nezná jeho význam.

Dvanáctá otázka dotazníku byla pro mnohé respondenty složitá. Mnozí respondenti měli obtíže na otázku *Jak se nazývá lidská dovednost, při které dochází k vytváření obrazů, soch a jiných děl?* odpovědět. Nejvíce respondentů odpovídalo slovem *umění* (42 respondentů), avšak se zde často objevila i slova *kreativita* (15 respondentů) či *tvoření* (7 respondentů). I zde do odpovědí pronikala slova původem z angličtiny, např. *art* (česky *umění*) nebo *skill* (česky *dovednost*). Zkoumaný germanismus *kumšt* použili ve své odpovědi

pouze tři respondenti. Z grafu vyplývá, že pouze tři respondenti výraz používají; 29,4 % respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá; a 19,6 % respondentů výraz slyšelo, ale nezná jeho význam. Největší podíl respondentů odpověděl, že výraz *kumšt* nezná. Tento germanismus již není středoškolským studentům blízký.



Graf 4: Germanismus KUMŠT

Třináctá otázka dotazníku se zaměřovala na germanismus *kýbl*. Jak se ukázalo v odpovědích, slovo *kýbl* používá mnoho respondentů. V dotazníku ho uvedlo 65 respondentů a dalších osm respondentů napsalo jeho zdvojnásoběnou formu, slovo *kyblík*. Druhé nejčastější slovo v odpovědích byl výraz *kbelík* (18 respondentů). Uváděna byla však i jeho nespisovná varianta *belík* (3 respondenti). Dále se v odpovědích objevila slova *vědro*, *džbán* nebo *lavor*. Germanismus *kýbl* používá 87,3 % respondentů, zbylých 11,8 % respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Pouze jeden respondent výraz slyšel, ale nezná jeho význam.

Germanismus *plac* sledovala čtrnáctá otázka dotazníku. Mezi nejčastějšími odpověďmi na otázku *Jak lze pojmenovat vymezenou oblast, určenou například k parkování?* bylo slovo *parkoviště* (46 respondentů) a *(parkovací) místo* (12 respondentů). Germanismus *plac* (v jednom případě *parkplac*) použilo 18 respondentů. Opakovalo se i slovo *spot* (z anglického *spot*, česky *místo*). Toto slovo uvedlo pět respondentů. Z výzkumu plyne, že germanismus *plac* používá pouze 25,5 % respondentů, avšak 67,6 % respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Pět respondentů výraz slyšelo, ale nezná jeho význam, a zbylí dva respondenti výraz neznají.

U patnácté otázky byl zkoumán germanismus *randál*. Respondenti měli v dotazníku nahradit slovo *hluk* vhodným synonymem. Nejvíce se opakovala odpověď *bordel* (25 respondentů) a také výraz *randál* (23 respondentů). Mezi dalšími nejčastějšími odpověďmi byla slova *rámus* (19 respondentů) a *kravál* z německého slova

*der Krawall* (17 respondentů). Šest respondentů uvedlo i slovo *rambajs*. Sledovaný germanismus *randál* používá 38,2 % respondentů, většina respondentů však výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Jeden respondent dále uvedl, že daný výraz slyšel, ale nezná jeho význam a jeden respondent výraz nezná.

Šestnáctá otázka sledovala používání germanismu *ruksak*. Na otázku *Jak se nazývá vak se dvěma popruhy, nošený na zádech?* odpověděli respondenti nejčastěji slovem *batoh* (68 respondentů, započítána je i hovorová varianta *ba'oh*). Pouze devět respondentů použilo slovo *ruksak*. V odpovědích se také objevila slova *bágl*, *brašna*, *taška* (z německého *die Tasche*) nebo *krosna*. Výraz *ruksak* používá jen 11,8 % respondentů, většina respondentů výraz sice zná, ale aktivně ho nepoužívá. Dva respondenti výraz slyšeli, ale neznají jeho význam a jeden respondent slovo *ruksak* nezná.

Na sedmnáctou otázku v dotazníku nedokázalo mnoho respondentů odpovědět. Respondenti psali, že dané slovo neznají. Zkoumaný germanismus *runda* uvedlo pouze 34 respondentů. V odpovědích se objevila dále slova *tah*, *chod* nebo *levl/level*, pocházející z anglického slova *level*, česky *úroveň*. Slovo *runda* používá pouze 26,5 % respondentů, více než polovina respondentů (58,8 %) výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Skoro 10% respondentů slovo *runda* nezná a pět respondentů výraz slyšelo, ale nezná jeho význam.

Osmnáctá otázka dotazníku se zaměřovala na germanismus *šichta*. I když se v odpovědích respondentů často objevovala i slova typu *nevím* nebo *netuším*, zkoumaný výraz *šichta* ve své odpovědi uvedlo 73 respondentů, což tvoří skoro tři čtvrtiny respondentů. Je pozoruhodné, že dva respondenti v odpovědích uvedli slovo *šifta*, která vznikla zřejmě z anglického slova *shift*, česky *směna*. Jeden respondent dokonce uvedl slangové slovo *facha*, pocházející z německého *die Facharbeit*, česky *odborná práce*). I přesto, že téměř tři čtvrtiny respondentů odpověděly na osmnáctou otázku slovem *šichta*, v další otázce uvedlo pouze 34,3 % respondentů, že výraz *šichta* používá. Respondenti nejčastěji odpověděli, že daný výraz znají, ale aktivně ho nepoužívají. Pouze jeden respondent výraz slyšel, ale nezná jeho význam.

Předposlední otázka dotazníku se soustředila na germanismus *šminka*, popř. *šminky*. Jelikož převažoval počet respondentů ženského pohlaví, domnívám se, že mnohým respondentům byla otázka blízká. Nejčastější odpovědí bylo slovo *make-up* (45 respondentů), pocházející z anglického slova *make-up*. Druhou nejčastější odpovědí bylo slovo *šminky* (22 respondentů). Devět respondentů uvedlo i slovo *líčidla* a *kosmetika*. Germanismus *šminka*, popř. *šminky*, používá pouze 21,6 % respondentů, většina však výraz pouze zná, ale

aktivně ho nepoužívá. Dva respondenti výraz slyšeli, ale neznají jeho význam a šest respondentů výraz *šminka* nezná.

Poslední otázka se zabývala používáním germanismu *štamgast*. Domnívala jsem se, že tento germanismus bude středoškolským respondentům cizí, ale dle výsledků byl tento výraz použit u 69 respondentů, což je více než polovina respondentů. Dále se v odpovědích objevilo slovo *stálý zákazník* (6 respondentů) nebo *host* (6 respondentů). Germanismus *štamgast* tedy používá 44,1 % respondentů a 40,2 % respondentů výraz zná, ale aktivně ho nepoužívá. Sedm respondentů výraz někdy slyšelo, ale nezná jeho význam, a deset respondentů výraz nezná.

### 3.5 Vyhodnocení praktické části

Ve výzkumné části práce bylo vidět, jaký vliv má němčina na českou slovní zásobu, ačkoliv již není tak velký, jako byl v minulosti. Cílem výzkumné části práce bylo zjistit, zda respondenti, středoškolští studenti, vybrané germanismy alespoň pasivně znají, či zda je dokonce používají v běžné komunikaci. U každého vybraného germanismu byly respondentovi položeny dvě vztahující se otázky. První otázka ověřovala běžné, aktivní užívání germanismu v komunikaci a druhá otázka zjišťovala znalost germanismu.

Jazyková znalost němčiny nebyla pro respondenty podmínkou k tomu, aby zvládli co nejlépe vyplnit dotazník. Mnohdy však bylo z odpovědí jasné, zda se jedná o respondenta, který má zkušenosti s německým jazykem, či ne. Výsledky dotazníku ukazují, že respondenti, kteří se učili německý jazyk alespoň jeden rok, používají germanismy mnohem častěji. Je nutné zdůraznit, že i respondenti bez znalosti němčiny vybrané germanismy znali a často je ve svých odpovědích uvedli. Obecně se však ukazuje, že respondenti bez znalosti německého jazyka znají vybrané germanismy pasivně. Ve svých odpovědích totiž uvedli české či anglické slovo a v následující otázce přiznali, že daný germanismus znají pouze pasivně. Dle průzkumu Dickinse (2008, s. 19) přijímají cizí výpůjčky lépe ti, kteří dobře ovládli daný jazyk. To se odrazilo i ve výzkumné části této práce.

Z výzkumu plyne, že u žádné z otázek nedošlo k tomu, aby všichni zúčastnění respondenti (tedy 100% respondentů) používali daný germanismus. V odpovědích mnohdy dávali respondenti přednost českému či anglickému slovu. V následující otázce však mnoho respondentů přiznalo, že sledovaný germanismus aktivně používá ve své každodenní komunikaci. Nejvíce používanými germanismy byly slova *fajn*, *flaška*, *flek*, *kšeft* a *šichta*. Přestože slovo *šichta* ve své odpovědi zmínilo 73 respondentů (což tvoří skoro tři čtvrtiny ze všech respondentů), v následující odpovědi respondenti uvedli, že se jedná o slovo, které

aktivně nepoužívají. To je zapříčiněno zejména tím, že se tento výraz týká užšího tematického okruhu, do kterého většinou středoškolští studenti nespadají.

Germanismy, které respondenti uváděli nejméně, byly slova *flinta*, *kumšt*, *ruksak*, *runda* a citoslovce *hergot*. Mnohdy je to zapříčiněno tím, že respondenti používají spíše domácí, české slovo, které mají ve své slovní zásobě ukotveno. V případě slova *ruksak* respondenti uváděli spíše českou variantu, slovo *batoh*. Slovo *flinta* je dle Tölgyesiho používáno již jen starou generací, což ukazuje i tento výzkum. Velká většina respondentů (85,3 %) však germanismus *flinta* zná, jen ho aktivně nepoužívá. Znalost slova *flinta* může souviset se znalostí českého frazému *hodit flintu do žita*. Výraz *kumšt* ve své odpovědi uvedli pouze tři respondenti, což dokládá, že tento výraz není středoškolákům známý ani pasivně. Neznalost daného germanismu uváděli respondenti např. u slov *jarmark* (2 respondenti), *kumšt* (49 respondentů), *runda* (10 respondentů), *šminka* (6 respondentů) a *štamgast* (10 respondentů).

S ohlédnutím na jiné výzkumy, některé z germanismů označil Newerkla (2011) ve své práci za zastaralá slova, avšak z výzkumu je patrné, že jsou i dnes používána zcela běžně a frekventovaně. Jedná se zejména o slova *kšeft*, *plac* a *fest*, kdy slovo *kšeft* použilo 40 respondentů, slovo *plac* 18 respondentů a slovo *fest* 31 respondentů. Tyto výrazy se řadí mezi germanismy, které respondenti pasivně znají, a někteří respondenti je stále aktivně používají.

Na druhou stranu terénní výzkum Tölgyesiho (2008) ukázal, že slovo *ksicht*, *štamgast* a *kšeft* je používáno všemi generacemi, tedy i generací mladou. Tento výzkum prokázal stejný výsledek. Více než polovina respondentů dané výrazy aktivně používá ve své běžné komunikaci.

Kromě sledovaných germanismů se dále v odpovědích objevovala i další slova německého původu, např. *pistole* (z německého slova *die Pistole*), *kauf* (z německého slova *der Kauf*) nebo *taška* (z německého slova *die Tasche*). Z těchto odpovědí je patrný přítomný vliv němčiny na slovní zásobu středoškoláků.

Vedle toho se v odpovědích dotazníku mnohokrát objevoval také značný vliv angličtiny na češtinu. S anglicismy se dnes můžeme setkat v různých odvětvích. Bozděchová (1997, s. 277–278) například vymezuje oblasti reklamy (*billboard*), publicistiky (*speakrovat*), obchodu (*shop*), účetnictví a bankovníctví (*homebanking*), počítačů (*kliknout*), sportu (*skipas*), zábavy (*sound*), techniky a elektroniky (*displej*) a oblast běžného dorozumívání (*workoholik*). Není tedy pozoruhodné, že anglicismy ovlivnily i mluvu mládeže, která si je snadno osvojila. Velký vliv na osvojování anglicismů mladou generací má postavení

angličtiny jako cizího jazyka a její výuka na základních a středních školách jako první osvojovaný cizí jazyk. Generace středoškoláků, se kterými se v této práci spolupracuje, se s anglicismy setkává ve svém každodenním životě, v médiích, módě, zábavě aj.

Dle Tölgyesiho (2009, s. 352) konkurují anglicismy se staršími výrazy přejatými z němčiny. Příklad uvádí na dvou germanismech, které jsou cílem zkoumání v této práci. Podle Tölgyesiho je germanismus *kšeft* v určitých situacích používán synonymicky se slovem *byznys* (z anglického *business*, česky *obchod*). Dále tvrdí, že ženy používají častěji výraz *make-up* než germanismus *šminka* či české slovo *líčení*. Oba příklady, které Tölgyesi ve své práci uvádí, bylo možno vidět i v této práci. Mnozí respondenti dotazníku ve své odpovědi uvedli spíše anglické slovo než jeho německý či český ekvivalent.

Z výzkumné části práce vyplývá, že středoškoláci ve své běžné komunikaci užívají slova *fajn* (82 %), *flaška* (85,3 %), *flek* (83,3 %), *ksicht* (59,8 %) a *kýbl* (87,3 %). Mezi výrazy, které většina středoškoláků zná, ale aktivně je nepoužívá, patří slova *fest*, *flinta*, *fotr*, *hergot*, *jarmark*, *krám*, *kšeft*, *plac*, *randál*, *runda*, *šichta*, *šminka* a *štamgast*. Pouze slovo *kumšt* mají ve své slovní zásobě jen tři respondenti, tudíž lze toto slovo označit jako výraz zastaralý, pro středoškoláky zcela neznámý a nepoužívaný.

Vybrané germanismy jsou však stále součástí slovní zásoby středoškoláků, kteří je aktivně využívají v běžné komunikaci. Výše nastíněná hypotéza tak byla potvrzena. Němčina má stále trvalý vliv na češtinu a její slovní zásobu, a většina respondentů disponuje alespoň pasivní znalostí vybraných germanismů.

## 4 Závěr

Obyvatelé českých a německy mluvících zemí spolu dlouho žili v těsné blízkosti a čeština s němčinou na sebe působily a ovlivňovaly se navzájem po staletí. Důsledkem společného historického vývoje se v češtině dochovaly germanismy. Tato bakalářská práce se věnovala výskytu dvaceti vybraných germanismů ve slovní zásobě středoškoláků. Teoretická část práce věnovala lexikálním germanismům svou pozornost z historického i lingvistického pohledu. První část nastínila vymezení vybraných termínů – *germanismus*, *přejaté slovo/výpůjčka* a *internacionalismus*, které jsou v práci uváděny. Dané termíny jsou definovány dle vybraného slovníku a zmíněny zde jsou i pohledy vybraných jazykovědců, kteří se o toto téma v minulosti zajímali. Vzhledem k těsné blízkosti českých a německy mluvících zemí je zde v práci věnován prostor i historickému vývoji německých slov v češtině, protože vliv němčiny na slovní zásobu češtiny byl v minulosti velice silný. V období národního obrození však dochází ke snahám chránit náš český jazyk před cizími vlivy, a tak jsou nežádoucí germanismy nahrazovány novými českými slovy. O tom pojednává podkapitola zabývající se purismem. Z hlediska lingvistického vymezuje práce germanismy z pohledu adaptace německých výpůjček v češtině, konkrétně adaptace fonetické, morfologické a lexikální. Zdrojem pro vymezení adaptačních procesů bylo dílo Newerkly s názvem *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch*. Poslední kapitola teoretické části práce se soustředí na funkční charakteristiku vybraných germanismů, a to z pohledu lexikálního a stylistického. Oporou této kapitoly mi byly i přílohové tabulky z knihy *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014).

Praktická část bakalářské práce zkoumala dvacet vybraných germanismů formou online dotazníku v prostředí Google Formuláře. Vybrané germanismy jsem čerpala ze seznamu uveřejněného v přílohové části knihy *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014), ze kterého jsem vybrala dvacet nejfrekventovanějších germanismů dle korpusu SYN2020. Dotazník se skládal z 20 otevřených a 20 uzavřených otázek, zkoumajících pasivní znalost a aktivní užívání vybraných lexikálních germanismů u dnešních středoškoláků. Otevřené otázky byly formulovány metodou nepřímého dotazování, kdy respondent sám odpovídal, jak by nazval danou věc. Uzavřené otázky naopak poskytovaly respondentovi volbu mezi tím, zda daný germanismus používá; zná, ale aktivně ho nepoužívá; výraz slyšel, ale nezná jeho význam; či výraz nezná. Dotazníkového výzkumu se zúčastnilo 102 respondentů ve věku od 15 do 20 let, přičemž byla zastoupena obě pohlaví s převahou žen. Oblast bádání nebyla omezena na určité zeměpisné oblasti, pouze se jednalo o rodilé Čechy a Češky.



Jelikož se postupem času germanismy vytrácely z aktivního užívání českých obyvatel, klade si výzkumná část práce otázku, zda se některé lexikální germanismy dostaly do slovní zásoby středoškoláků. Výzkumnou činností jsem chtěla dokázat, že vybrané germanismy ze slovní zásoby středoškoláků ještě zcela nevymizely a jsou alespoň součástí jejich pasivní slovní zásoby. Dle výzkumu lze uvést, že se potvrdila předpokládaná pasivní znalost vybraných germanismů u většiny středoškoláků. Mnoho respondentů ve svých odpovědích uvádělo, že daný germanismus zná, ale aktivně ho nepoužívá (např. slovo *fotr*, *kšeft*, *plac*). Na druhou stranu se však také potvrdilo mnohem větší procento aktivního používání vybraných germanismů, než bylo očekáváno. U řady germanismů (např. slovo *fajn*, *flaška*, *flek*, *ksicht*, *kýbl*) respondenti uvedli, že germanismus běžně používají ve své každodenní komunikaci. Výjimku tvoří jen slovo *kumšt*, které, jak se ukázalo ve výzkumné části, mladá generace středoškoláků už nezná.

Přítomen byl však i vliv anglicismů na slovní zásobu středoškoláků. Respondenti mnohdy anglicismy začlenili do své odpovědi. Angličtina má své pevné postavení v různých odvětvích, např. v médiích, sportu, módě, a také na školách jako cizí jazyk. Generace středoškoláků je těmto vlivům vystavena nejvíce.

Germanismy výrazně obohatily českou slovní zásobu a mnoho německých přejímek se stalo součástí běžné komunikace mladé generace, generace středoškoláků.

## 5 Seznam germanismů

Seznam vybraných germanismů je inspirován přílohou tabulkou z díla *Čeština bez příkras* (Sgall – Hronek 2014, s. 113–145), ze které bylo vybráno dvacet nejfrekventovanějších germanismů dle korpusu SYN2020. Německý výraz byl ověřován dle etymologického slovníku (Holub – Lyer 1978).

<b>Germanismus</b>	<b>Německý výraz</b>	<b>České synonymum</b>
fajn	fein	pěkný, dobrý
fest	fest	pevně
flaška	die Flasche	láhev
flek	der Fleck	skvrna
flinta	die Flinte	puška
fotr	der Vater	otec
hergot	Herr Gott	zaklení
jarmark	der Jahrmarkt	výroční trh
krám	der Kram	obchod
ksicht	das Gesicht	obličej
kšeft	das/der Geschäft	obchod/obchodní jednání
kumšt	die Kunst	umění
kýbl	die Kübel	kbelík
plac	der Platz	místo
randál	das Randal	rámus
ruksak	der Rucksack	batoh
runda	die Runde	kolo v pohoštění/ve hře
šichta	die Schicht	směna
šminka	die Schminke	líčidlo
štamgast	der Stammgast	stálý host

## 6 Zdroje

KŘEN, M. – CVRČEK, V. – HENYŠ, J. – HNÁTKOVÁ, M. – JELÍNEK, T. – KOCEK, J. – KOVÁŘÍKOVÁ, D. – KŘIVAN, J. – MILIČKA, J. – PETKEVIČ, V. – PROCHÁZKA, P. – SKOUMALOVÁ, H. – ŠINDLEROVÁ, J. – ŠKRABAL, M. (2020): SYN2020: reprezentativní korpus psané češtiny. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

## 7 Seznam použité literatury

BOZDĚCHOVÁ, I. (1997): Vliv angličtiny na češtinu. In: DANEŠ, F. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 277–278. ISBN 80-200-0617-6.

ČERMÁK, F. aj. (2000): *Český národní korpus: úvod a příručka uživatele*. Praha: Filozofická fakulta UK – Ústav Českého národního korpusu. ISBN 80-85899-94-9.

DICKINS, T. (2008): Postoje k výpůjčkám v soudobé češtině. *Naše společnost*. **6**(1), s. 14–28.

FILIPEC, J. – ČERMÁK, F. (1985): *Česká lexikologie*. Praha: Academia.

HOLUB, J. – LYER, S. (1978): *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 2., rozš. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

JELÍNEK, M. – KRČMOVÁ, M. (2016): Purismus. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, s. 1521–1524. ISBN 978-80-7422-480-5.

KARLÍKOVÁ, H. (2016): Kalk. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, s. 783. ISBN 978-80-7422-480-5

MAREŠ, P. (2000): O tzv. germanismech v češtině. In: *Přednášky z XLIII. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: SPN, s. 57–64. ISBN 80-85899-89-2.

MARTINCOVÁ, O. (2017): INTERNACIONALISMUS. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-05-19] Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INTERNACIONALISMUS>

NEWERKLA, S. M. (2011): *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH. ISBN 978-3-631-61026-8.

NEWERKLA, S. M. (2016): Germanismy v českém lexiku. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, s. 584–586. ISBN 978-80-7422-481-2.

ONDRÁKOVÁ, J. (2011): Němčina a čeština ve vzájemném srovnání. In: HEINRICHOVÁ, N., J. ONDRÁKOVÁ a T. A. FRITZ. *Německo-české reflexe na pozadí jazyka, literatury a didaktiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-87378-97-7.

SGALL, P. – HRONEK, J. (2014): *Čeština bez příkras*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2459-4.

SKALKA, B. – NEKULA, M. (2002): Výpůjčka. In: KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, s. 542–544. ISBN 80-7106-484-X.

TÖLGYESI, T. (2008): Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině na základě dat z korpusu ORAL2006. In: *Čeština v mluveném korpusu*. Praha: Lidové noviny, s. 243–248. ISBN 978-80-7106-982-9.

TÖLGYESI, T. (2009): *Lexikální germanismy v dnešní češtině*. Studie kontaktovělingvistická. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem. ISBN 978-963-9206-90-8.

## 8 Seznam grafů

Graf 1: Jazyková znalost němčiny.....	31
Graf 2: Germanismus FLEK .....	32
Graf 3: Germanismus KRÁM .....	34
Graf 4: Germanismus KUMŠT .....	35

## 9 Seznam příloh

### 9.1 Příloha A – Dotazník

Milý studente, milá studentko,

děkuji, že ses rozhodl/a vyplnit tento dotazník. Studuji ve 3. ročníku pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, obor Český jazyk a Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání, a tento dotazník je podkladem pro výzkumnou část mé bakalářské práce. Dotazník se zaměřuje na využití lexikálních germanismů ve slovní zásobě středoškoláků, je tedy koncipován pro studenty a studentky od 15 do 20 let.

Dotazník je zcela anonymní. Získané informace budou použity pouze pro výzkumné účely mé bakalářské práce.

Anna Kábrtová

### ÚDAJE RESPONDENTA

Pohlaví:

- Muž
- Žena

Věk:

- ....

Aktuálně navštěvovaná školní instituce:

- Střední odborná škola
- Střední odborné učiliště
- Gymnázium – osmileté
- Gymnázium – šestileté
- Gymnázium – čtyřleté
- Jiné ....

Místo narození:

- ...

Jazykové znalosti:

- Znalost němčiny
- Pasivní znalost němčiny (jazyková úroveň A0)
- Neznalost němčiny

Pokud bylo v předchozí otázce zaškrtnuto políčko „Znalost němčiny“, kolik let jsi studoval/a německý jazyk?

- ...

#### DOTAZNÍKOVÉ OTÁZKY

1. Jak se jinak může říci, že je něco **dobré**? (použití synonyma)

- ...

Výraz FAJN

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

2. Jak lze jinak říci, když drží něco **pevně**? (použití synonyma)

- ...

Výraz FEST

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

3. Nádoba na nápoje (např. na vodu) se nazývá:

- ...

Výraz FLAŠKA

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám

- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

4. Co se vytvoří na oblečení, pokud si ho člověk polije nebo umaže?

- ...

#### Výraz FLEK

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

5. Jak se nazývá zbraň, kterou se střílí?

- ...

#### Výraz FLINTA

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

6. Jak se nazývá mužský rodič dítěte? (hovorově)

- ...

#### Výraz FOTR

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

7. Jaké zaklení používáš, když jsi našťvaný/á?

- ...



### Výraz HERGOT

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

8. Jak se nazývá společenská akce, pořádaná například o adventních nedělích, při které si lidé mohou koupit zejména domácí výrobky?

- ...

### Výraz JARMARK

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

9. Kde se kupují potraviny?

- ...

### Výraz KRÁM

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

10. Jak lze pojmenovat přední část lidské hlavy?

- ...

### Výraz KSICHT

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

11. Když si člověk koupí něco za výhodnou cenu, tak se říká, že udělal dobrý ...

- ...

Výraz KŠEFT

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

12. Jak se nazývá lidská dovednost, při které dochází k vytváření obrazů, soch a jiných děl?

- ...

Výraz KUMŠT

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

13. Nádoba sloužící zejména na vodu, která se využívá nejčastěji při uklízení, se nazývá:

- ...

Výraz KÝBL

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

14. Jak lze pojmenovat vymezenou oblast, určenou například k parkování?

- ...

### Výraz PLAC

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

15. Jak lze označit skutečnost, když někdo dělá **hluk**? (použití synonyma)

- ...

### Výraz RANDÁL

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

16. Jak se nazývá vak se dvěma popruhy, nošený na zádech?

- ...

### Výraz RUKSAK

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

17. Kolo v pohoštění či ve hře lze jedním slovem označit jako:

- ...

### Výraz RUNDA

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

18. Pracovní směna, nejčastěji v továrně, bývá označována jako:

- ...

Výraz ŠICHTA

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

19. Řasenka, rtěnka, stíny, tužka na oči, tvářenka a jiné se souhrnně označují jako:

- ...

Výraz ŠMINKA (popř. ŠMINKY)

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám

20. Jak je označován člověk, který chodí pravidelně do stejné hospody či restaurace a zpravidla má i vlastní stůl?

- ...

Výraz ŠTAMGAST

- Používám
- Zním, ale aktivně nepoužívám
- Výraz jsem slyšel, ale neznám jeho význam
- Neznám